

Onderwerp **Informerende brief ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen**

Dossiernummer	K6997
Documentnummer	2023-115974
Datum GS	14-11-2023
Behandelaar	R. Lander
Telefoonnummer	06 4633 7370

Geachte statenleden,

Aanleiding

U ontvangt deze brief omdat wij u willen informeren over het 'ruimtelijk voorstel NOVEX (*Nationale Omgevingsvisie Executie*): Dit is Groningen, waardevol Groningen'.

In de 'Ruimtelijke Ordeningsbrief' van 17 mei 2022 van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) wordt aangekondigd dat het rijk vanwege de schaarste aan ruimte de regie in het ruimtelijk domein gaat hernemen. De verantwoordelijk minister voor VRO heeft aangegeven dit samen te willen doen met medeoverheden, waarbij aan provincies een regierol is toegewezen. Dit is uitgewerkt in het Programma NOVEX dat op 6 juli 2022 is verschenen. De ruimtelijke opgaven per provincie zijn vervolgens uitgewerkt in startpakketten. Deze provinciale startpakketten zijn op 9 december 2022 door het kabinet vastgesteld. U bent hierover bij [brief van 11 januari 2023](#) (documentnr. 2022-129298) geïnformeerd.

De provincies is gevraagd om tussen december 2022 en oktober 2023 de nationale opgaven en doelen uit het startpakket ruimtelijk te vertalen en te combineren met de decentrale opgaven die er zijn binnen de provincie. Dit hebben wij vertaald naar een ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen. In het ruimtelijk voorstel leggen wij aan de hand van een viertal perspectieven ons voorstel neer. Ook geven wij aan voor welke onderwerpen wij inzet van het Rijk verwachten. Het ruimtelijk voorstel is daarmee agenderend en positionerend richting het Rijk.

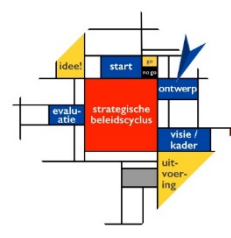
Wij willen u vragen deze brief nog dit jaar te agenderen voor behandeling in uw Staten. Dit hangt samen met de bestuurlijke afspraken die gemaakt zijn tussen Rijk en provincies over aanlevering van het ruimtelijk voorstel NOVEX in december 2023. Daarnaast willen wij met ons ruimtelijk voorstel invloed uitoefenen op de in voorbereiding zijnde nationale Nota Ruimte en de aanstaande coalitieonderhandelingen over een nieuw Kabinet.

Rol PS

Het 'ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen' bevat input voor de nieuwe provinciale Omgevingsvisie. Daarbij is het [Hoofddijnenakkoord 'Veur Mekoar'](#) voor ons leidend. Het door uw Staten vastgestelde provinciaal [Koersdocument](#) 'Dit is Groningen', dat met een breed participatietraject tot stand gekomen is, hebben wij bij het ruimtelijk voorstel betrokken. Wij willen u graag op korte termijn informeren over onze voorgenomen inbreng richting het Rijk.

Het 'ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen' bevat input voor de nieuwe Omgevingsvisie. In de Omgevingsvisie worden de uiteindelijke keuzes door uw Staten gemaakt. Brede Welvaart voor de Groningers staat daarbij voorop.

Volgens planning ligt op 24 april 2024 de concept-ontwerp Omgevingsvisie voor aan uw Staten. Vaststelling van de Omgevingsvisie door uw Staten is begin 2025 voorzien.



Nadere toelichting

Provinciaal startpakket

De opgaven en vragen die door het rijk bij de provincies zijn neergelegd zijn ondergebracht in drie perspectieven, namelijk:

1. Perspectief voor landbouw en natuur.
2. Perspectief voor ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie.
3. Perspectief voor leefbare steden en regio's.

De thema's 'ruimtelijke kwaliteit' en 'water en bodem sturend' zijn leidend c.q. sturend bij de uitwerking van de hiervoor genoemde perspectieven.

Wij hebben naast de hiervoor genoemde perspectieven zelf een vierde perspectief toegevoegd, namelijk **Waardevol Groningen**. In dit perspectief worden de kwaliteiten van Groningen op de kaart gezet. Het Groningse landschap is uniek, hier zijn nog waarden en kwaliteiten die elders in Nederland schaars zijn, en die waarden willen wij beschermen, behouden en waar mogelijk versterken. Dat willen wij tot uitdrukking brengen in dit basisperspectief. De vier perspectieven samen leiden tot ons ruimtelijk voorstel.

Relatie met NOVEX-gebieden

In de NOVEX-gebieden Groningen, Groningen-Assen en de Lelylijn, is sprake van een stapeling van nationale en regionale ruimtelijke opgaven die een gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk maken. Deze aanpak wordt in een ontwikkelperspectief beschreven. Gezien de complexiteit van de opgaven binnen deze gebieden zijn de ontwikkelperspectieven nog niet vastgesteld. De ontwikkelperspectieven worden afgestemd met het provinciaal ruimtelijk voorstel en mogen hiermee niet in strijd zijn.

Ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen

Op 29 juni jl. hebben wij het Hoofdlijnenakkoord 'Veur Mekoar' gepresenteerd. Dit hoofdlijnenakkoord is voor ons leidend voor de wijze waarop wij invulling geven aan het ruimtelijk voorstel. Daarnaast hebben wij hierbij het provinciaal Koersdocument 'Dit is Groningen' betrokken. Het koersdocument is tot stand gekomen door een breed participatietraject bestaande uit bestuurlijke betrokkenheid vanuit alle Groninger gemeenten en waterschappen en inhoudelijke verdiepingssessies met de regio's en maatschappelijke organisaties. Dezelfde bestuurlijke betrokkenheid hebben wij doorgetrokken bij het opstellen van het ruimtelijk voorstel. Wij hebben tijdens diverse bijeenkomsten gemeenten, waterschappen en het waterbedrijf geïnformeerd over het proces en bij hen input opgehaald voor het ruimtelijk voorstel.

Het 'ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen' is opgebouwd langs de lijn van de vier perspectieven. Daarnaast wordt het onderwerp 'water en bodem sturend' in het voorstel bescheven. Het ruimtelijk voorstel bevat tekst en kaartbeelden. Hieronder worden de verschillende onderdelen kort toegelicht. Voor de volledige inhoud verwijzen wij u naar het ruimtelijk voorstel dat in de bijlage bij deze brief is opgenomen.

Basisperspectief Waardevol Groningen

De kwaliteit van onze leefomgeving is het uitgangspunt van ons ruimtelijk voorstel. Wij noemen dat Waardevol Groningen. Waardevol Groningen is ons basisperspectief, alles wat wij nu en in de toekomst doen moet bijdragen aan het behouden en versterken van ons Waardevol Groningen.

De kaart Waardevol Groningen toont ons het landschap waar we nu in wonen en werken, dat het resultaat is van een eeuwenlange ontstaansgeschiedenis. De sporen uit deze geschiedenis zijn nog steeds zichtbaar en bepalen het diverse karakter van onze provincie en haar inwoners. Door aanpakken, pionieren en een sterke ontwikkelgeest weten Groningers door de eeuwen heen een diverse, fijne en leefbare leefomgeving te creëren. Groningers voelen zich zeer verbonden met hun land. Daarom is het tempo van de ontwikkelingen die onze leefomgeving bepalen uitermate belangrijk, net als de manier waarop. Verandert ons landschap te snel, dan gaan karakteristieken verloren en raken onze inwoners de verbondenheid met hun land kwijt. Het basisperspectief Waardevol Groningen is voor ons leidend voor de uitwerking van de andere drie perspectieven uit het startpakket.

Water als randvoorwaarde voor (bijna) alles

De grote gemene deler bij het behalen van de doelen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en onze ambities op het gebied van wonen, werken, bedrijvigheid en energie is de beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief gezond en schoon zoet water. Groningen is in tijden van droogte voor zowel de landbouw, natuur als de industrie grotendeels afhankelijk van het water uit het IJsselmeer. We hebben nauwelijks eigen zoetwater tot onze beschikking, omdat het watersysteem voornamelijk gericht is op het snel afvoeren van water.

Het zoetwater uit het IJsselmeer bedient de productieve kleischil in het noorden (hét belangrijkste pootaardappelgebied van de wereld) en de

zetmeelaardappelen op de zand- en veengronden voor de Groningse aardappelzetmeelindustrie. Ook de laaggelegen veengebieden in het midden en de hoge zandgronden in het zuiden zijn afhankelijk van het water uit het IJsselmeer. Evenals de twee zeehavens waar een deel van de waterstofeconomie een plek zal krijgen. Een provinciegrensoverstijgende en integrale benadering is noodzakelijk, waarbij wij gezien de grote belangen en opgaven die spelen een belangrijk aandeel in de landelijke beschikbaarheid van zoetwater voor Groningen verwachten. Daarnaast zetten wij voor de landbouw en industrie in op waterbesparing (minder verbruik en hergebruik) en willen wij daarnaast een strategie ontwikkelen om het water in een gebied langer vast te houden.

Door toename van het aantal huishoudens neemt ook de *drinkwatervraag* in de toekomst toe. Daarom is er een procedure in gang gezet om Aanvullende Strategische Voorraden voor grondwaterwinning aan te wijzen. Binnen deze zoekgebieden worden nieuwe reserveringsgebieden voor grondwaterwinning gezocht. Naast het aanwijzen van nieuwe reserveringsgebieden wordt ook voor de huishoudens ingezet op waterbesparing en vermindering van laagwaardig gebruik van drinkwater door bijvoorbeeld de industrie.

Water en bodem sturend is voor ons niet allesbepalend, ook ruimtelijke kwaliteit en het verbeteren van de bestaande milieukwaliteit zijn voor ons belangrijke principes bij het maken van ruimtelijke keuzes. Een aantrekkelijke, veilige en gezonde leefomgeving is voor onze inwoners belangrijk.

Perspectief 1 Landbouw en natuur

Groningen is en blijft een echte landbouwprovincie. Onze bestaande natuurgebieden koesteren we en beschermen we. Wij vinden dat natuur beleefd moet kunnen worden met respect voor de aanwezige natuurwaarden. Meer dan 70% (ongeveer 160.000 hectare) van het landelijk gebied bestaat uit landbouwgrond. De landbouwsector heeft niet alleen een belangrijke economische toegevoegde waarde, maar heeft ook grote invloed op het landschappelijke karakter en de leefbaarheid van het landelijk gebied. Maar het is ook een sector die met een veranderende opgave te maken krijgt, waarvoor een nieuwe koers gevaren zal moeten worden. In de diverse landschappelijke gebieden in onze provincie zien we op basis van de unieke kwaliteiten verschillende perspectieven ontstaan voor de landbouw. In deze gebieden werken we samen met de agrariërs, beheerders van het landschap en inwoners in zorgvuldig vormgegeven gebiedsprocessen aan een integraal Provinciaal Gebiedsplan Groningen. Dit gebiedsplan is het bepalende programma in perspectief 1 van dit ruimtelijk voorstel en zal naar verwachting in de zomer van 2024 de eerste resultaten opleveren. Er is tijd en ruimte nodig voor de integrale gebiedsprocessen waar landbouw, natuur en water onderwerp van gesprek zijn. Daarnaast zal de uitvoering van deze gebiedsplannen alleen slagen als het Rijk helder is over de te bereiken doelen, perspectief biedt voor de landbouw en voldoende middelen beschikbaar stelt voor o.a. natuurherstel, agrarisch natuurbeheer, natuur-inclusieve landbouw, groenblauwe dooradering, landbouwinnovatie, aanpak veenoxidatie en zoetwaterbeschikbaarheid.

Wij zien de uitdagingen rondom de ontwikkeling van het landelijk gebied zoals in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) geschetst. Naast de uitdagingen voor de landbouw, zien wij uitdagingen op het vlak van

natuurherstel, goede zoetwaterbeschikbaarheid én reductie uitstoot broeikasgassen binnen de veen(weide)gebieden. Ook de andere doelen blijven voor ons relevant. Vanuit het lopende gebiedsproces vinden wij het van essentieel belang dat de doelen die vanuit het NPLG gesteld worden integraal overeind blijven én evenredig gefinancierd worden.

We zien in het veengebied tussen grofweg de stad Groningen en Delfzijl opgaven samenkomen op het gebied van water, bodem en landbouw en het is ook nog eens aardbevingsgebied. In ons Koersdocument benoemen we dit dan ook als een gebied met een nieuw perspectief. Het gebied vraagt om een sociale- en economische toekomst voor de lange termijn. We kijken ook naar het Rijk om ons bij deze opgave te helpen.

Perspectief 2 Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

We realiseren de RES 1.0 en ondersteunen kleinschalige energie-initiatieven van inwoners. De energietransitie moet en kan in Groningen bijdragen aan het belangrijkste doel uit het advies van de Commissie Van Geel: "het voor iedereen realiseren van een veilige, schadevrije en verduurzaamde woning in een leefbare wijk, dorp of buurt". De energietransitie moet er daarom toe leiden dat Groninger huishoudens toegang krijgen tot betaalbare en betrouwbare energiebronnen. We staan kleine dorpsmolens tot 20 meter op boerenerven en bij dorpen toe. We bieden geen ruimte aan nieuwe plannen voor windparken en grootschalige zonneparken op landbouwgrond. Zonneparken in natuurgebieden blijven we verbieden. We staan positief tegenover de opwek van zonne-energie op daken, parkeerplaatsen en op gronden waar ander gebruik niet mogelijk is. Zo maken we ons sterk voor de kwaliteit van ons landschap, omdat 'elk landschap ook een vrijetijdslandschap is'. Daarom zien wij voor nieuwe bovengrondse leidingen geen plek, en willen wij onder andere dat de 380kV-verbinding tussen Viervelaten en Ens in de provincie Groningen ondergronds wordt aangelegd.

We sturen proactief op de ontwikkeling van een betaalbaar, duurzaam en betrouwbaar energiesysteem voor zowel inwoners als bedrijven. We bieden ruimte aan interessante, innovatieve elementen binnen de brede energiemix. De inzet van waterstof en andere bronnen/systemen kan de belasting van het elektriciteitsnet beperken. Bij de productie van waterstof kijken naar het benutten van restproducten. Waar nodig wordt de gasinfrastructuur aangepast en uitgebreid zodat het veilig kan dienen als waterstofnetwerk. Bij nieuwe ontwikkelingen, zoals de aanleg van een waterstofnetwerk en warmtenetten, streven we ernaar dat de hele provincie wordt bediend.

Het aansluiten van bedrijfsmatige gebruikers op het waterstofnetwerk begint bij het realiseren van aftakkingen op het waterstofnetwerk voor onze vijf XXL-bedrijventerreinen (Eemshaven/Oostpolder, Oosterhorn, Westpoort, A7/N33 en N366/Ter Apel) en het chemiecluster te Emmen.

Onze diepzeehaven is niet alleen van regionaal maar ook van nationaal belang. Zo bieden we ruimte voor de aanlanding en aansluiting van elektriciteit van wind op zee in de Eemshaven. Maar daarbij gelden maatschappelijke randvoorwaarden en voorwaarden vanuit beperkte ruimte, waterbeschikbaarheid, milieugebruiksruimte enz. En we onderzoeken de mogelijkheden om invulling te geven aan de verwachte energiebehoefte in 2050. Voor toekomstige grotere volumes aanlanding is productie van

waterstof op zee randvoorwaardelijk, zodat de ruimte voor benodigde energie-infrastructuur rondom de Eemshaven beperkt wordt. Daarnaast zijn financiële middelen en veilige opslag belangrijke randvoorwaarden.

Perspectief 3 Leefbare steden en regio's

De provincie Groningen is Nederland in het klein. De provincie kenmerkt zich namelijk door grote verschillen op fietsafstand. Zo is de economische groei van de stad Groningen sterker dan de groei van menig andere Nederlandse stad. De stad Groningen bruist, groeit en bloeit op alle gebieden. Daarmee werkt zij als een magneet op (potentiële) bewoners en investeerders. De druk op de woningmarkt van de stad Groningen is zo groot dat er snel veel woningen moeten worden toegevoegd. In onze provincie zal tot 2030 driekwart van de nieuwbouw (in totaal ruim 28500 woningen) gerealiseerd worden in de regio Groningen-Assen. Het Suikerunieterrein, de Stadshavens en Meerstad zijn daarbij drie grootschalige woningbouwgebieden in de stad.

Direct rond de stad Groningen ligt het Ommeland. Dit gebied kenmerkt zich juist door rust en ruimte in unieke oude landschappen. Kwetsbare kwaliteiten die we kunnen benutten voor recreatie en die we vooral willen koesteren en versterken. Wij vragen als provincie expliciete aandacht en hulp van het Rijk voor de kleinere steden in het Ommeland. Zij hebben een belangrijke regionale voorzieningenfunctie voor zo'n 350.000 inwoners, maar staan voor een enorme kwaliteitsverbetering. Naast een stedenstrategie achten wij een kernenstrategie onontbeerlijk. Het zijn juist de kernen/dorpen die het laatste decennium de meeste voorzieningen hebben zien verdwijnen. De Rijksfocus lijkt te liggen op nieuwbouw, maar uiteindelijk ligt de grootste opgave in de bestaande voorraad, zowel kwalitatief als qua transformatie. In het aardbevingsgebied moeten de schadeafhandeling, versterking en verduurzaming hand in hand gaan en moet de bewoner centraal staan.

Om het nieuwe woongebied in en rondom de westflank van de stad Groningen goed te ontsluiten en autoverkeer te bundelen wordt ingezet op goede bereikbaarheid aan de Westflank van de stad. We werken daarnaast aan verbetering van de bereikbaarheid van de zeehavens per auto (N33) en over water (vaarweg Lemmer-Delfzijl). We zetten ons in voor het verbeteren van bestaande spoorverbindingen en het aanleggen van nieuwe spoorverbindingen (Neder-saksenlijn en Lelylijn). Hiervoor verwachten wij ook inzet vanuit het Rijk.

Structurende vraagstukken

Uit ons ruimtelijk voorstel destilleren wij drie vraagstukken die bepalend zijn bij het maken van definitieve keuzes, namelijk water, energie en milieu.

Water

Het watersysteem in Europa en Nederland gaat op de middellange termijn veranderen. De zoetwaterbeschikbaarheid komt in Nederland en in Groningen op lange termijn onder druk te staan. Bij het maken van ruimtelijke keuzes voor bijv. nieuwe woon- en bedrijfslocaties moet rekening worden gehouden met de beschikbaarheid van voldoende zoet water. Daarnaast wordt het water- en bodemsysteem steeds meer sturend bij het maken van keuzes. In het kader van de Omgevingsvisie willen wij dit verder uitwerken.

Energie

We realiseren de RES 1.0 en ondersteunen kleinschalige energie-initiatieven van inwoners. De energietransitie moet en kan in Groningen bijdragen aan het belangrijkste doel uit het advies van de Commissie Van Geel: "het voor iedereen realiseren van een veilige, schadevrije en verduurzaamde woning in een leefbare wijk, dorp of buurt". De energietransitie moet er daarom toe leiden dat Groninger huishoudens toegang krijgen tot betaalbare en betrouwbare warmtebronnen.

We bieden ruimte aan interessante, innovatieve elementen binnen de energiemix. De inzet van waterstof en andere bronnen/systemen kan de belasting van het elektriciteitsnet beperken. Bij de productie van waterstof kijken naar het benutten van restproducten.

Zo bieden we ruimte voor de aanlanding en aansluiting van elektriciteit van wind op zee in de Eemshaven. Maar daarbij gelden maatschappelijke randvoorwaarden en voorwaarden vanuit beperkte ruimte, waterbeschikbaarheid, milieugebruiksruimte enz.

Het vinden van de juiste energiemix en wat dat betekent voor Groningen is nu nog lastig te bepalen en is mede afhankelijk van de koers die onder de nieuwe Omgevingsvisie zal worden ingezet.

Milieu

In een aantal gebieden rondom de regionale bedrijventerreinen stapelt de milieudruk zich op en is niet veel ruimte meer voor verhoging van de druk. Cumulatieve effecten spelen daarin een belangrijke rol. Daarnaast zien we vanuit andere ontwikkelingen ook een toename van de milieudruk in de provincie Groningen en dit heeft gevolgen voor o.a. gezondheid en leefbaarheid. In het kader van de Omgevingsvisie willen wij deze milieudruk voor de hele provincie in beeld brengen zodat afgewogen keuzes kunnen worden gemaakt over toe te stane ontwikkelingen binnen de verschillende gebieden.

Plan-MER provinciale Omgevingsvisie

Ons ruimtelijk voorstel is een belangrijk product dat input bevat voor de nieuwe Omgevingsvisie. Hiervoor doorlopen wij het proces van de plan-MER. U bent hier op de Stateninformatiedag van 11 oktober jl. over geïnformeerd. Op basis van nieuwe inzichten uit de plan-MER is het mogelijk dat de gemaakte keuzes uit het ruimtelijk voorstel in het Omgevingsvisietraject worden herijkt.

Waardevol Groningen, ook ná 2050!

Om ons ruimtelijk voorstel, waarin de provincie Groningen ook in de toekomst een 'Waardevol Groningen' blijft, te kunnen realiseren, heeft het Rijk ook een rol te vervullen in het oplossen van opgaven:

- In de gebiedsprocessen en planprocessen die onder Rijksverantwoordelijkheid plaatsvinden worden ruimtelijke kwaliteit en gebiedsidentiteit als uitgangspunt gehanteerd.
- Zoetwaterbeschikbaarheid is van essentieel belang voor de opgaven binnen alle perspectieven. Wij verwachten dat het Rijk zorgdraagt voor

een belangrijk aandeel in de landelijke beschikbaarheid van zoetwater voor Groningen.

- Om tot een integraal Provinciaal Gebiedsplan Groningen te kunnen komen is op korte termijn een nationaal perspectief op de landbouw nodig.
- Het is noodzakelijk dat er langlopende afspraken gemaakt kunnen worden over (agrarisch) natuurbeheer (de huidige termijnen zijn tekort).
- Realiseren van het aansluiten van alle regionale bedrijventerreinen binnen de provincie op het waterstofnetwerk.
- Voor energie-alternatieven zoals bijvoorbeeld warmtenetten verwachten wij ondersteuning van het Rijk.
- Bij het afsluiten van de woondeals zijn een aantal kritische succesfactoren (o.a. onrendabele top, herstructurering, stikstof, capaciteit en infrastructuur) voor het Rijk benoemd, het is evident dat deze ook op dit ruimtelijk voorstel van toepassing zijn.
- Herstructureren van bedrijventerreinen en woonwijken kan veel ruimtewinst opleveren, maar daarbij is financiële ondersteuning van het Rijk essentieel.
- Inzetten op versterken bereikbaarheid per spoor volgens het Deltaplan voor het Noorden.
- De noodzaak van lokale flexibiliteit ten aanzien van regelgeving waar het nodig is om complexe problemen het hoofd te bieden. De oplossing voor één uitdaging veroorzaakt nu soms een probleem voor een andere opgave.

Afsluitend

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Groningen, 14 november 2023

Gedeputeerde Staten van Groningen:



, loco voorzitter.



, secretaris.

Bijlagen

Nr.	Titel	Documentnr.
1	Ruimtelijk voorstel NOVEX: Dit is Groningen, waardevol Groningen	2023-125596